

Sét đánh ra ... thơ

--- Nguyễn Khắc Thuần ---

Người xưa cho rằng, mọi biến đổi lớn theo chiều hướng xấu hoặc tốt của một cuộc đời, một gia đình, một địa phương hay một triều đại... tất cả đều được báo trước bằng những điềm dữ hoặc điềm lành. Việc Lý Công Uẩn được tôn lên ngôi Hoàng Đế và khai sáng ra triều Lý (1010 - 1225) cũng đã được báo trước như vậy. Sách Đại Việt sử ký toàn thư (bản kỉ, quyển 1, tờ 31a - b) chép:

"Trước đó, ở làng Diên Uẩn, thuộc châu Cổ Pháp (nay thuộc tỉnh Bắc Ninh), có cây gạo bị sét đánh. Người làng ấy đến xem kĩ thì thấy có chữ như sau:

*Thụ căn diều diều
Mộc biểu thanh thanh,
Hòa - đao - mộc lạc,
Thập - bát - tử thành,
Đông - a nhập địa,
Mộc dị tái sinh,
Chấn cung kiến nhật,
Đoài cung ẩn tinh,
Lục thất niên gian,
Thiên hạ thái bình.*

Mấy câu này, đại để có nghĩa là:

*Rễ cây sâu thăm thẳm,
Vỏ cây màu xanh xanh,
Hòa - đao - mộc thì rụng (1),
Thập - bát - tử thì thành (2),
Đông - a mà nhập địa (3),
Cây lạ sẽ tái sinh (4),
Phương Đông mặt trời mọc (5),
Phương Tây sao ẩn mình,
Chừng sáu bảy năm nữa,
Thiên hạ sẽ thái bình.*

Nhà sư Vạn Hạnh nói với Lý Công Uẩn rằng:

- Mới rồi tôi thấy có bùa sấm lạ kỳ, suy thì biết là họ Lý sẽ cường thịnh, thế nào cũng dấy nên cơ nghiệp. Nay xem trong khắp thiên hạ, người họ Lý kể cũng nhiều, nhưng không ai bằng Thân Vệ cả (Thân Vệ là chức của Lý Công Uẩn lúc bấy giờ). Thân Vệ là người nhân từ, được lòng người, lại đang là người nắm giữ binh quyền trong tay, cho nên, đứng đầu trăm họ, nếu không phải là Thân Vệ thì còn ai vào đó nữa. Tôi nay đã ngoài bảy mươi, những mong thư thả hãy chết, chẳng qua chỉ cốt để chờ được xem đức hoá của ông thế nào. Việc này quả là cơ may ngàn năm có một.

Lý Công Uẩn sợ lời ấy của Vạn Hạnh tiết lộ ra, bèn nhờ người anh đem Vạn Hạnh giấu ở Tiên Sơn (nay thuộc tỉnh Bắc Ninh). Nhưng cũng từ đấy, ý nhóm ngó ngôi vua bắt đầu nảy sinh và người người cũng muốn theo ý đó".

Lời bàn:

Phàm người đời đã tin cái gì thì thiên hạ nhất định sẽ có ngay những chuyện li kì tương ứng để củng cố niềm tin. Chuyện sét đánh ra thỏ, hình thức tuy có khác nhưng suy cho cùng thì cũng có mục đích tương tự như chuyện con chó trắng ở châu Cổ Pháp bỗng dưng có đốm lông đen mang hình hai chữ Thiên Tử, chuyện quả khế có hạt mận, hoặc như chuyện con trâu ở châu Trường Yên đột ngột thay sừng mà thôi.

Sấm ngôn bao giờ cũng là sấm ngôn, bí ẩn, uẩn súc đến độ rất khó hiểu. Nhưng sấm ngôn sở dĩ được muôn đời truyền tụng vì chính nó chứa chất những khát vọng đổi thay chân thành và lớn lao của trăm họ. Cho nên, thời nào còn có người viết sấm ngôn thì thời đó chưa thể gọi là thái bình thực sự được.

Lý Công Uẩn lên ngôi không phải là bởi sự định đoạt rõ ràng từ trước của sấm truyền, ngược lại, sấm truyền chẳng qua chỉ là sự khéo léo, nói sao cho hợp với việc Lý Công Uẩn lên ngôi mà thôi. Con người có sự nghiệp phi thường ấy hẳn nhiên phải được những người ngưỡng mộ của muôn đời diễn tả bằng những lời khác thường như thế.

Như bạn và như tôi, chúng ta chẳng có lời sấm truyền nào cả, những người bình thường từ ngàn xưa đến nay chẳng có lời sấm truyền nào cả. Nếu cắt nghĩa được rằng vì sao lại như thế, cũng có nghĩa là ta đã hiểu được nguồn gốc đích thực của sấm ngôn. Quả là như vậy đấy.

Chú thích:

(1) Hoà – đao - mộc ghép lại có âm Hán Việt là lê, đây chỉ họ Lê, chỉ ngôi vua của Lê Long Lũy; nh. Rụng là rụng xuống, ý nói sẽ mất đi.

(2) Thập – bát - tử ghép lại có âm Hán Việt là lý, chỉ họ Lý. Chữ thành ngụ ý được dựng lên. Có câu nói triều Lý sẽ được dựng lên.

(3) Đông – a ghép lại có âm Hán Việt là trần, chỉ họ Trần. Họ vốn có nguồn gốc từ Trung Quốc nên mới có hai chữ nhập địa.

(4) Cây lạ sẽ tái sinh ngụ ý rằng, sau cùng có triều Lê, song đó lại là một họ Lê hoàn toàn khác.

(5) Ý cho rằng sẽ có Thiên Tử. Xưa, người ta vẫn coi Thanh Hoá là Tây còn Thăng Long là Đông.